

Олена КРИЛАТОВА

аспірантка ЛНАМ

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ЕТНОСТИЛЮ В СУЧАСНОМУ ДИЗАЙНІ ГРОМАДСЬКИХ ІНТЕР'ЄРІВ УКРАЇНИ

***Анотація.** Завдяки активізації міжкультурного та міжетнічного спілкування особливо підвищується роль етнічного компоненту в соціокультурних процесах, відроджується зацікавленість до національної ідентичності. У дизайні громадських інтер'єрів України активно впроваджується етностиль, що формується залежно від функціональних і естетичних чинників на засадах звернення і до традицій народного мистецтва України, і до культур низки народів, переважно Далекого та Близького Сходу.*

Ключові слова: етностиль, дизайн громадських інтер'єрів, народне мистецтво.

Етностиль, етнодизайн у сучасних інтер'єрах — явище, спричинене прагненням дизайнерів до збереження, творчої інтерпретації культурних і мистецьких здобутків певних націй і народностей для їхнього подальшого функціонування в сучасному середовищі.

Етнічна тематика є одним з провідних напрямків формування просторового образу сучасного інтер'єру. Популярність такого напрямку можна пояснити кількома факторами, насамперед — протягом тривалого часу в дизайні інтер'єру перевагу надавали застосуванню сучасних матеріалів, нехтуючи глибокими культурними традиціями.

В останній час помітним є прагнення людей до пошуків першоджерел, до того, що є для них природнішим. Водночас спостерігаємо розширення світогляду, нові можливості для міжетнічних і міжкультурних взаємодій у сучасному світовому культурно-комунікаційному просторі, спричинені розвитком глобалізаційних тенденцій і розширенням культурних контактів на міждержавному рівні, що призводить до взаємовпливу різних культур і активізує діалектику інтеграційних процесів. У сучасних умовах завдяки активізації міжкультурного та між-

етнічного спілкування особливо підвищується роль етнічного компоненту в культурних і соціальних процесах, відроджується інтерес до національної ідентичності, а звідси і бажання привнести в повсякденне життя нові елементи побуту та принципи організації простору. Відповідно, стилістика меблів і об'ємно-просторове вирішення інтер'єрів і є тими виразними візуальними засобами, що їх дизайнери беруть на озброєння, відтворюючи атмосфери різних етнічних культур [1; 2].

Ще одним важливим фактором популярності етнодизайну є його екологічність, оскільки здебільшого для оздоблення етнічних інтер'єрів використовують натуральні матеріали — дерево, ротанг, шкіра, каміння, глина, метал, тканини; причому виробники намагаються наголосити на їхніх природних властивостях.

Тенденція до актуалізації етностилю в громадських інтер'єрах України має низку чинників, серед яких передусім слід зазначити покращення економічної бази — будівництво та реконструкція ресторанів і готельних комплексів останнього десятиріччя.

Відтак, дослідження векторів розвитку етностилю в дизайні сучасних громадських інтер'єрів потребує ґрунтового наукового аналізу та комплексного опрацювання з метою подальшого розвитку цього напрямку в процесі формування національної моделі дизайну.

З розвитком дизайну в Україні вітчизняні фахівці з оформлення інтер'єрів почали дедалі більше переймати досвід колег із західних країн і підхоплювати новітні світові модні тенденції. Зрозуміло, що після одноманітності інтер'єрної стилістики радянських часів виникла потреба в нових концептуальних пошуках і принципово відмінних вирішеннях інтер'єру.

Крім того, у зв'язку з динамічною економічною ситуацією зростає потреба в дизайнерах, які б займалися оформленням нових офісів, установ, ресторанів, кафе, клубів, магазинів та інших громадських інтер'єрів, що здебільшого існують протягом лише трьох-п'яти років. Відповідно до смаків замовників і специфіки закладів дизайнери дедалі частіше звертаються до стилістики мистецтва східних культур.

Зазначимо, що етнічний стиль у сучасному українському

дизайні інтер'єру раніше не був предметом спеціального дослідження. Публікації, присвячені цій темі, переважно подаються в періодичній літературі в якості описів загальної кількості об'єктів, які не систематизовані та потребують класифікації. Таким чином, мета пропонованого дослідження — проаналізувати етнічні мотиви в контексті формування сучасного дизайну громадських інтер'єрів України, які в науковій літературі всебічного висвітлення не набули.

Більшість матеріалів, присвячених сучасному дизайну інтер'єрів з етностилістикою, міститься в періодичних виданнях і на інтернет-ресурсах, присвячених окремим дизайнерським бюро та архітектурним фірмам. Значну кількість статей на тему етнодизайну розміщено у виданнях “АСС+ватерпас”, “Салон”, “Архидом”, “Архидея”, “Лучшие интерьеры” тощо, присвячених сучасним інтер'єрам. Проте ці статті оглядового характеру і не мають великої наукової цінності.

Щоби краще розуміти принципи створення об'ємно-просторового вирішення інтер'єрів у етнічних стилях, необхідно ознайомитись із першоджерелами запозичень, оскільки особливості матеріальної культури різних етнічних спільнот, автентичні меблі, предмети інтер'єру й народні традиції викликають зацікавлення та можуть слугувати багатим джерелом для вивчення та наслідування.

Як справедливо зазначає Ю.Г. Легенький, “етнодизайн — нова парадигма бачення складного комплексу народної, ремісничої та професійної культури” [2, 217]. Найбільшу кількість етнічних запозичень чи творчих інтерпретацій традиційного мистецтва спостерігаємо на прикладі орієнтальних впливів. Детальні описи художньо-стилістичних особливостей оформлення інтер'єрів країн Сходу можна знайти в історичній та мистецтвознавчій літературі [3; 4]. Також вагому частку складають наукові дослідження, присвячені специфіці традиційного українського житла, зокрема численні наукові висліди, що окреслюють особливості традиційного інтер'єру певної етнографічної зони на території України. Адже саме до інтерпретації народних українських традицій апелюють дизайнери в оздобленні закладів громадського харчування сучасних

брендів — “Пузата хата”, “Картопляна хата”, що є в усіх великих містах України. За сприяння дизайнерського колективу вони намагаються створити уніфікований збірний образ “українського національного стилю”. Стилізація кращих здобутків традиційного мистецтва українців різних етнографічних регіонів розрахована засадничо на туристичний бізнес і рекламу традиційної української культури.

Стиль є визначальною, атрибутивною ознакою того чи іншого етносу. Розвиток будь-якого етносу, пов'язаний з творенням його державності, національної свідомості, етнічної культури в найконцентрованішому вигляді завжди втілювався в символіці й атрибутиці. Атрибути, фіксуючи етнічну історію, з'єднують окремі субетнічні утворення із сучасним пластом національної культури та її витоками. Цей стиль того чи іншого етносу окремими своїми елементами може ввійти в структуру сучасного етностилю.

Характерним у сучасній проектній культурі України є те, що заклади сфери обслуговування (готелі, ресторани, кафе, піцерії тощо) з використанням декору в етностилі будують потужні транснаціональні корпорації. Звертаючись до національних традицій місцевих мешканців, роблячи вигляд, що таким чином популяризується національна культура, вони насправді вихолощують культурний зміст використаних стилістичних елементів, перетворюючи їх просто на екзотичний декор. Вирвані з традиційного контексту етнокультури, ці елементи втрачають свою культурну значущість і лише створюють ілюзію причетності до національної культури, оскільки при загальному збереженні формальних ознак етностилю змістове навантаження залишається, як правило, за межами уваги і дизайнерів, і споживачів [5].

Логічним, з огляду на популяризацію традиційної народної культури та національну самоідентифікацію, видаються численні інтерпретації етнічних мотивів у інтер'єрах громадського харчування України. Звідси така посилена увага до декорування інтер'єрів, а саме ресторанів, у традиціях українського народного мистецтва. Від часу отримання Україною незалежності спостерігається етнічне відродження, що характеризується посиленням зацікавлення широким мас у пізнанні власної іс-

торії, культури, побуту, традицій, з підвищеним прагненням до відтворення в різних формах своєї самотності.

Інтер'єри громадських споруд згаданого типу за формальними ознаками нагадують традиційне житло, архітектоніка споруд нагадує форми традиційної української хати, інтер'єри наповнюються традиційними формами меблів, сволоками, декорованими різьбою; для посилення декоративного звучання та створення атмосфери затишку в закладах харчування використовуються автентичні або ж стилізовані традиційні тканини, розписи тощо.

Обов'язковими елементами таких інтер'єрів є цитати з народних розписів з рясними рослинними орнаментальними мотивами, яскравим колоритом і навантаженням інтер'єру деталями з певною семантикою: “... українське прикладне мистецтво має багато характерних особливостей, надзвичайно багатих своїм художнім змістом”, “багатство і оригінальність української народної творчості виявилися в широковідомих вишивках, килимах, склі, різьбярстві” [6, 17].

Серед формотворчих і декоративних засобів виразності етностилю в сучасному дизайні інтер'єрів слід виокремити використання конструктивних і декоративних елементів, запозичених з традиційного мистецтва певного етнографічного регіону. Частіше сучасні українські дизайнери апелюють до колоритного народного мистецтва Гуцульщини, Бойківщини, Поділля, Наддніпрянщини. Це наприклад, ресторанний комплекс “Гуцульська гражда”, об'ємно-просторове вирішення якого полягає у відтворенні інтер'єру традиційного гуцульського житла. Стіни приміщення виготовлено зі зрубу, дерев'яні конструктивні елементи оздоблено різьбою, стіни та лавки прикрашені автентичними гуцульськими килимами, вишитими рушниками та домотканими веретами (іл. 1).

Натомість у дизайні інтер'єрів громадських споруд, особливо у сфері громадського харчування, в окремих регіонах України спостерігається звернення до народних традицій певного регіону або ж локального осередку. Часто на рівні стихійного, а не професійного дизайну моделюються тільки формальні ознаки етностилю, що характеризується перенасиченням декора-

тивних складових і межує з кічем.

Значно більше уваги в сучасному дизайні громадських споруд дизайнери приділяють проектуванню інтер'єрів з використанням етнічних елементів інших культур, зокрема екзотичних країн Сходу, Африки, Латинської Америки тощо. Створюючи інтер'єри в східному стилі, українські дизайнери та архітектори, як і їхні закордонні колеги, звертаються до декоративних і формотворчих мотивів мистецтва Китаю, Японії та арабських країн.

До орієнтальної стилістики найчастіше звертаються при проектуванні ресторанів східної кухні, які набувають популярності у великих містах. В умовах жорсткої конкуренції власники закладів громадського харчування намагаються використати потенціал приміщення, оформлюючи його в певному етностилі, тому, задля необхідної атмосфери створюється певний антураж.

Найбільшу відсоткову частку в етностилістиці сучасних інтер'єрів громадського харчування складають китайські зразки. Протягом тисячоліть китайський інтер'єр формувався як втілення ідей енергії, простоти та природності. Архітектурно-композиційна структура, оздоблення, візуальні образи-символи, колористична гама інтер'єрів, зокрема, столичних (київських) ресторанів китайської кухні, що відображають національні традиції, містять знакову культурну інформацію та змістове навантаження.

Яскравим прикладом дизайну інтер'єру в китайському стилі є ресторан паназійської кухні “Будда-бар” у Києві, відкритий 2008 р. [7, 274]. Це унікальний проект французького Раймона Візана, який має три рівні: ресторан, лаунж-зону та VIP-зал (іл. 2). Окремі складові оздоблення інтер'єру привезено з різних країн: меблі виготовлено на приватних мануфактурах у Франції та Італії, люстри ручної роботи з тканини, скла та бронзи — з Єгипту, і центр композиції — золочена та вкрита шаром спеціального лаку палісандрова статуя Будди (вага — 0,5 т, висота — 8 м, ширина — 3 м) — з Таїланду. Автором вітражів, на яких вручну зображено драконів, є французький архітектор Танкерей Бруно. Вітражі розташовані в головному барі другого поверху. Як бачимо, в інтер'єрі переважають червоний, чорний та фіолетовий кольори. Яскравість електрично-

го освітлення змінюється залежно від часу доби. При цьому в кожній групі інтер'єрних елементів визначаються певні домінанти, які використовуються найчастіше: це колони та дерев'яні кесоновані стелеві конструкції, різноманітні решітки й різьблені дерев'яні деталі, візуальні образи-символи дракона й фенікса, переважання в кольоровій гамі червоних і жовтих тонів.

Загалом можна виділити два основні варіанти інтер'єрів, що використовують східні культурні традиції. У першому (класичному) варіанті створення художнього образу йде шляхом насичення внутрішнього простору традиційними елементами конкретно-історичного або збірного характеру. Цікаво, що в якості історичних моделей слугують зазвичай архітектурно-інтер'єрні форми періодів Мін і Цин. У другому варіанті просторового вирішення спостерігається інший підхід до дизайнерського трактування культурних традицій. Останні у вигляді окремих декоративних елементів включаються в інтер'єри, виконані в сучасному європейському стилі. Цей варіант до певної міри візуально позначає ту тенденцію, яка є характерною також для всього сьогоденного культурного життя Китаю, — гармонійне поєднання досягнень західної цивілізації та шанобливе ставлення до національних традицій.

Японський етнічний стиль домінує в інтер'єрах різновартісних “Суші-барів” (іл. 3) у всіх великих містах України. Загалом інтер'єрне вирішення полягає в гармонійному поєднанні великих об'ємів, чітких геометричних ліній та використанні природної колористики з контрастними акцентами. Використовується у таких інтер'єрах здебільшого лише натуральне дерево та камінь і ретельно підібрані аксесуари. У приміщеннях домінує мінімалістичний дизайн з вкрапленнями хай-теку. Використання японської стилістики для дизайну громадських приміщень є на порядок менш витратним, аніж для створення китайського антуражу і може не потребувати значної кількості спеціально привезеного з-за кордону обладнання, а, отже, є вигіднішим для замовників. Але в швидкому поступі “Суші-барів” в Україні цей сегмент інтер'єрного дизайну набирає популярності та прогнозованого професійного підходу та творчої інтерпретації японських народних традицій на сучасному ґрунті.

Принципово іншим є арабський інтер'єрний стиль. Країнами, чію стилістику часто запозичують, є Ірак, Іран, Палестина, Єгипет, Сирія, Туреччина та Іспанія. Арабський стиль набув популярності в Європі приблизно у 1860-х рр. Екзотика Сходу з його витонченою розкішшю завоювала свої пріоритети в інтер'єрі — у наш час арабські мотиви поширені насамперед у Іспанії та Франції. Сильовий напрям має глибокі етнічні корені, в Північній Африці, Індії та Південній Європі, спирається на ісламські традиції та може іменуватися також берберським, мавританським, мароканським (маракеш).

Арабський стиль відзначається яскравими контрастними поєднаннями кольорів, незвичними формами, коштовними матеріалами, багатством барв і вигадливими орнаментами. Кольори — насичені та яскраві: червоний, синій, зелений, чорний, білий та золочення. Характерним є прагнення уникнути гладких поверхонь і монотонних орнаментів. Традиційно місця заглиблень вкривають синьою або пурпуровою фарбою, а випуклі частини — позолотою. Інтер'єр завжди виглядає розкішно та привабливо, створюючи теплу та затишну атмосферу. Характерними елементами для цього стилю є білі колони з позолоченими капітелями, арки, розписані вохрою та темно-синьою лазур'ю. Стіни та склепіння кімнат декорують витонченими візерунками-арабесками та орнаментом "дамаск". Саме арабески, що становлять тонку в'язь геометричних і рослинних орнаментів, є найвпізнаванішою рисою арабського інтер'єру. Арабески виконують у техніці розпису або мозаїки та наносять на тиньковані стіни, склепінчасті стелі. Стіни інколи обтягують дорогими тканинами (оксамит, парча, шовк, шифон, муар, органза), облаштовують дерев'яними різьбленими панелями або завішують килимами. "Килимова" мода є однією з найконсервативніших — за десятки (а то й сотні) років у ній було найменше змін. Бажаними елементами є тонкі шовкові чи вовняні вироби ручної роботи, що можуть бути не просто предметами інтер'єру, а й навіть витворами мистецтва.

Обов'язковою складовою інтер'єру в арабському стилі є декоративні аксесуари, що підкреслюють багатство та розкіш: мідні, латунні та срібні світильники, кальяни, оздоблені доро-

гоцінним камінням інкрустовані дошки з червоного та рожевого дерева для гри в шахи та нарди. Вільний рух повітря забезпечують ґратчасті двері. Вікна та двері зазвичай виконують у формі стрільчастих арок чи підкови, оздоблюють плетеними рамами (іл. 4).

Своєрідним синтезом арабської розкоші та західноєвропейського практицизму є стиль маракеш. Елементи мароканської та алжирської культур прекрасно поєднуються навіть з найсучаснішими інтер'єрами, не порушуючи єдності стилю.

У сучасному українському дизайні проєктанти не цитують автентичні арабські інтер'єри дослівно. Навіть тканини, що є неодмінним атрибутом таких кімнат, подушки, завіси, килими, здебільшого виготовляють у Європі.

До арабської тематики в етнотдизайні інтер'єрів громадських споруд в Україні звертаються дизайнери для декорування рекреаційних і розважальних закладів, готельних комплексів, ресторанів у Києві або ж на півдні України — у Криму, де характерними є ознаки здобутків і традицій мусульманського мистецтва.

Меншою мірою в сучасних громадських інтер'єрах України використовують етнотрадиції африканського чи латиноамериканського традиційного мистецтва, здебільшого цей вектор охоплює моду на "екзотику" в індивідуальному житловому будівництві.

Короткий аналіз функціонування етностилю в дизайні громадських інтер'єрів дає підстави зробити висновки, що в сучасному українському дизайні предметно-просторового середовища, а саме в дизайні громадських інтер'єрів виокремлюється етностиль, що пов'язаний із зверненням до народних традицій мистецтва певних етнографічних регіонів України та етностиль, заснований на інтерпретації мистецтва Сходу та інших екзотичних культур.

Отже, проблематика стилістичного, формального та змістового навантаження етностилю в сучасному дизайні інтер'єрів громадських споруд в Україні потребує ґрунтовного наукового дослідження з метою майбутнього професійного прогнозування розвитку векторів українського дизайну.

1. Новикова Е.Б. Интерьер общественных зданий: Художественные проблемы. — М.: Стройиздат, 1991. — 366 с.: ил. 2. Легенький Ю.Г. Об архитектуре: Очерки теории дизайна интерьера — К.: КНУКиИ, 2005. — 690 с. 3. Бондаренко І.В. Стилістичні напрями в дизайні інтер'єрів сучасних клубів, ресторанів, барів // Дизайн-освіта 2003: досвід, проблеми, перспективи. Матер. Всеукр. наук. конф. 24-28 березня 2003 р. — Харків, 2003. — С. 243-246. 4. Браиловская Л.В. Дизайн интерьера в восточном стиле: Япония, Китай, Индия, Египет. — Ростов на Дону: Феникс, 2004. — 384 с. 5. Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури. — Харків: ХДАДМ, Колорит, 2005. — 244 с.: іл. 6. Модзалевський В. Основні риси українського мистецтва. — Чернівці: Друк Г. М. Веселої, 1918. — 30, [2] с., [10] арк. іл. 7. Алексеева Е. Бар. Резиденция Будды // Салон. Все лучшее в дизайне. — № 11. — 2008. — С. 270-278.

Annotation

Olena Krylatova. Tendencies of development of ethno style in contemporary design of public interiors in Ukraine. Under current conditions, enhancing intercultural and interethnic communication especially increases the role of ethnic component in the cultural and social processes, renewed interest in national identity. In the area of modern public interior design in Ukraine an ethno style is prominent. It is formed according to the functional and esthetic bases of traditions of popular Ukrainian Art, as well as other world cultures, mainly the Far and Middle East.

Key words: Ethno style, public interior design, creative interpretation, object-space.

Аннотация

Олена Крылатова. Векторы развития этностилья в современном дизайне общественных интерьеров Украины. В современных условиях, благодаря активизации межкультурного и межэтнического общения, особенно повышается роль этнического компонента в социокультурных процессах, возрождается интерес к национальной идентичности. В дизайне общественных интерьеров Украины активно внедряется этностиль, который формируется в зависимости от функциональных и эстетических факторов на принципах обращения как к традициям народного искусства Украины, так и к культурам многих народов мира, в основном Далёкого и Ближнего Востока.

Ключевые слова: Этностиль, дизайн общественных интерьеров, творческая интерпретация, предметно-пространственная среда.

Інтер'єр ресторану "Гуцульська гражда", Львів

Інтер'єр лаунж-бару "Будда Бар", Київ

Інтер'єр ресторану "СушіЯ", Київ

Інтер'єр клубу "Занзібар", Львів